

Berlász Melinda

GÁRDONYI ZOLTÁN ZENETUDOMÁNYI MUNKÁSSÁGÁNAK BIBLIOGRÁFIÁJA

Gárdonyi Zoltán a 20. század első felétől kibontakozó magyar zeneszerzés, zenetörténeti kutatás, a felsőfokú zeneoktatás és a protestáns egyházzene kiemelkedő személyisége volt. A zeneszerzői és zenetudományi tevékenységek egész életművét meghatározták: Kodály iskolájában alapozta meg a komponálás és a pedagógiai hivatás életre szóló fundamentumát, amelyet a későbbiekben Berlinben, Paul Hindemithnél folytatott stúdiumai során új nézőponttal gazdagított. 1929-től 1931-ig többek között Johannes Wolf, Friedrich Blume, Arnold Schering és Erich Moritz von Hornbostel professzoroknál sajátította el a zenetudományi diszciplína német hagyományon alapuló ismeretanyagát, módszereit. Két tradíciót egyesítő felkészültsége főként az európai és a magyar zene stílári összefüggéseinek feltárásában mutatkozott meg, elsősorban Liszt műveinek kutatójaként. Zeneteóriai képzettsége és érdeklődése elemző tanulmányaiban és zenepedagógiai publikációiban évtizedeken át érvényesült. A felsőfokú magyar zeneoktatásban ismertté vált tankönyvei nemzedékek zeneelméleti képzését alapozták meg.

Gárdonyi már az 1930-as évek közepétől csatlakozott azokhoz a szintén német egyetemeken nevelődött, korszakteremtő magyar zenetörténészekhez, Szabolcsi Bencéhez és Bartha Déneshez, akik a hazai zenetörténet-kutatás és oktatás szellemi és intézményes alapjait megteremtették. Általuk és számos kortársuk együttműködésének eredményeként már a század 1930-as éveitől kezdve fokozatos szemléletváltás érvényesült a zenetudomány terén: az új törekvések egyik fordulatos eseménye volt, amikor 1951-ben a zenetudományi képzést bevezették a Zeneakadémián.¹

Gárdonyi Zoltán 75 éves korában, a rá jellemző szerénységgel úgy vélekedett, hogy életműve elsődleges alkotói kibontakozása zeneszerzői tevékenységében va-

1 A tudománytörténeti összefüggések kiegészítéseként megjegyzendő, hogy a magyar népzene kutatás terén már a század első évtizedétől kezdve kimagasló eredményeket köszönhetett a magyar zenetudomány Bartók, Kodály, majd a későbbiekben csatlakozó Lajtha László munkásságának.

lósult meg,² ám e vallomása tudományos munkásságának értékelését nem befolyásolja. Életműve lezárulása óta emberöltőnyi idő telt el, és ebben a távlatban a Liszt- és Bach-kutató Gárdonyi nemzetközi és magyar vonatkozású publikációit a mai tudománytörténet a korabeli magyar zeneirodalom kimagasló alkotásaiként tartja számon. Egész munkásságát végigkísérő témaválasztásaiban az európai és a magyar zenetörténet kutatásának párhuzamos művelésére adott példát egy olyan történeti korban, amely nemcsak a nyugat-európai, de még a szomszédos nemzetek közötti szellemi érintkezés lehetőségétől is megfosztotta a tudományt. A maga útját járó, elszigetelt tudósegénység 1929-től 1986-ig közzétett, mintegy száz írásműve a magyar Liszt- és Bach-irodalom szellemi alapjainak tekinthető, amelyre a későbbiekben – mint a közelmúltban kibontakozott Liszt-kutatás igazolta – az újabb nemzedékek magas építményeket emelhetek.³ A nemzetközi zenetudományhoz Bach-kutatóként is csatlakozott Gárdonyi, bár tankönyveiben és tanulmányaiban közzétett Bach-analíziseivel elsődlegesen a magyar zeneelméleti irodalmat és az oktatás látókörét gazdagította. A magyar zenetörténet oldaláról viszont Liszt műveinek magyar stílári kapcsolatait vizsgálta: e munkájának eredményeit már a '30-as években megjelent magyar és német nyelvű önálló kötetekben és kisebb írásaiban publikálta. Liszt-kutatásait ismertető tanulmányai – a háborút követő évek kivételével – egész pályáját végigkísérték, Liszt-orgonaműveiről szóló utolsó írását élete végén, 1986-ban, a *Studia Musicologica* lapjain tette közzé. Magyarországi tartózkodásának utolsó éveiben, 1970-től, a történeti távlatot igénylő magyar Liszt-összkiadás tudományos alapjait dolgozta ki: 64 évesen elkészítette az Új Liszt-összkiadás első, 18 kötetre kiterjedő tudományos sorozattervét és a kritikai közreadás példáját adta az első négy kötet megvalósításában. A közel fél százada elindított kiadványsorozat a magyar Liszt-kutatók újabb és újabb nemzedékeinek gondozásában napjainkban is folytatódik.⁴

Gárdonyi munkásságának két főtémája egész életművének vezérfonala volt, bár a nemzedékét ért történeti megpróbáltatások – a két világháború és a nemzeti forradalom embert próbáló eseményei és politikai következményei – személyét sem kímélték meg a méltatlan mellőzésektől és megrázkódtatásoktól. Műveinek összké-

2 Gárdonyi Zoltán 1981-ben megfogalmazott, írásbeli visszatekintésében úgy nyilatkozott, hogy tevékenysége „súlypontjává a zeneszerzés lett”. Önvallomás. (Máté János közr.) = *Reformátusok lapja* XXV/40. (1981) 4.

3 A magyar zenetudomány újabb korszakából a Gárdonyi-tanítvány Hamburger Klára munkásságát, illetve a Liszt-múzeum megalapítását követően Eckhardt Mária és munkatársai több évtizedes, nemzetközi jelentőségű Liszt-kutatásait kell említenünk, egészen a legújabb korszakot képviselő, Domokos Zsuzsanna vezetésével működő, sokoldalúan orientált munkacsoportig. A tudomány-területhez tartozó Liszt-összkiadás munkatársainak sorából Sulyok Imre, Mező Imre és a jelenlegi sorozat-szerkesztő, Kaczmarczyk Adrienne tudományos tevékenységére kell hivatkoznunk.

4 Lásd a 3. jegyzetet.

pe azt sugallja számunkra, hogy a zenetörténet kimagasló értékeihez fűződő vonzalma és hitéből fakadó állhatatossága segítette át az egzisztenciális és szellemi életét fenyegető akadályokon.

Pedagógusi tevékenysége első helyszínét tekintve Kodály gyakorlati tanácsát követte: mestere javaslatára Sopronba költözött, ahol tíz éven át tanítóképző-intézeti tanári állást töltött be. 1941-től visszatért Budapestre, itt 1967. évi nyugdíjba vonulásáig a Zeneakadémián – előbb a protestáns egyházzenei tanszakon,⁵ majd a zenetudományi képzésben – az említett „fő témákat” és zeneelméleti tárgyakat adta elő, kimagasló színvonalon.

Bevezető gondolataimat Gárdonyi Zoltán tudományos műveinek bibliográfiai összefüggésében fogalmaztam meg. A jelenlegi kettős évforduló alkalmával, amikor születésének 110. évfordulóját ünnepeljük, és egyben halálának 30. évfordulójára emlékezünk, örömmel teszek eleget régóta foglalkoztató tervem megvalósításának, Gárdonyi Zoltán írásműjegyzékének közreadásával. Adatgyűjtésem már a '90-es években megkezdődött: 1999-ben, amikor Karasszon Dezső szerzőségében Gárdonyi zeneszerzői munkásságáról kismonográfia⁶ jelent meg, írásjegyzékemet ebben az összefüggésben kívántam publikálni. E szándék megvalósítását azonban a sorozat akkori terjedelmi korlátai nem tették lehetővé. Azóta újabb, időszerű Gárdonyi-publikációk késleltették a közreadást,⁷ az idő múlása viszont jelentős gyarapodást eredményezett a bibliográfiai adattárban.

Közleményünk megközelítően 100 különféle műfajú és terjedelmű publikáció adatait tartalmazza, melyeket 18 zenetörténeti tárgyú rádióelőadás egészít ki. Az utóbbiak a Gárdonyi-tanítvány Kroó György megbízására 1954-től 1966-ig készültek,⁸ és ismereteink szerint több alkalommal is elhangzottak a Magyar Rádió műsorában. Ami a bibliográfia forrásait illeti, szerteágazó folyóirat- és napilap-kutatásaimat különféle könyvtári gyűjteményekben folytattam: a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Könyvtárában és Régi Zeneakadémiai gyűjteményében, az MTA Zenetudományi Intézet Könyvtárában és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest gyűjteményében, beleértve a Gárdonyi-hagyaték magyarországi gyűjteményét őrző Ti-

- 5 Kiegészítésül megjegyzendő, hogy 1949-ben megszüntették az egyházzenei oktatást, akkortól Gárdonyi a karvezetés szakon, majd 1951-től a zenetudományi képzésben folytatta zeneakadémiai tanári munkáját.
- 6 Karasszon Dezső: Gárdonyi Zoltán. In: Magyar zeneszerzők 8. kötet (Berlász Melinda sorozat- és kötetszerk.) Budapest: Mágus kiadó, 1999. 32 p.
- 7 Ugyanis 2006-ban halaszthatatlan kezdeményezésnek tekintettem a Gárdonyi-tanítványok emlékeinek felgyűjtését és közreadását, mert ekkoriban már az ő nemzedékük is megfogyatkozott. A memoársorozatot lásd Berlász Melinda: *Emlékfüzér Gárdonyi Zoltán centenáriuma*. = *Magyar Zene*, 2006/3. 243–262.
- 8 Azokban az években, amikor Gárdonyi Zoltán a zenetudományi tanszakon tanított; rádióelőadásainak sora 1967-ben, nyugdíjazásával egy időben zárult le.

szántúli Református Egyházkerületi Nagykönyvtár (rövidített jelzete: TtREK R) vonatkozó anyagát is. Itt szeretném hálás köszönetemet kifejezni mindazoknak, akik kutatásaimhoz segítséget nyújtottak: a '90-es évek időszakában feljegyzett forrásokért Gádor Ágnesnek, a Zeneakadémia Könyvtára ny. könyvtárvezetőjének, továbbá Bieliczkyné Búzás Évának, a Magyar Rádió egykori munkatársának, aki a rádióelőadások adataival gyarapította ismeretemet. A közelmúltban pedig Kovács Teofil könyvtárosnak, aki a fent nevezett debreceni Nagykönyvtár munkatársaként áldozatos segítségével és gyakori felvilágosításával fontos útbaigazításokban részesített. A jelen kötet szerkesztője, Szabó Balázs további hat adattal gyarapította bibliográfiámat, kiegészítéséért hálás köszönettel tartozom.

Munkám befejeztével megállapítható, hogy Gárdonyi írásműveinek publikálatlan, kéziratos forrásai sem hagyatékában, sem az említett magyar gyűjteményekben nem maradtak fenn – ebben a vonatkozásban kivételt csak rádióelőadásainak kéziratai képviselnek. Gárdonyi tudományos és pedagógiai szemléletének tematikus-kronologikus kibontakozásáról írásainak jegyzéke részletesen tájékoztat. Az első áttekintés szintjén bepillantást nyerhetünk az írásművek tematikus arányaiba: megállapítható, hogy a szerző mintegy két-tucatnyi művében (könyvek, közreadások, tanulmányok, cikkek) foglalkozott Liszt munkásságával, amelyhez 14 rádióelőadás csatlakozott. Ismereteink alapján hat publikációja kapcsolódott J. S. Bach életművéhez, három műve J. Haydnhoz, és egy publikációja G. F. Händel alkotásaihoz. (A publikációs számok a legkülönbözőbb terjedelmű és rendeltetésű kiadványokat rögzítik, nem informálnak a művek tudományos jelentőségéről.) Pedagógiai indíttatású munkáinak aránya is jelentős: könyvei, cikkei, hozzászólásai, közreadásai közel 20 műben váltak publikussá. Külön csoportot alkotnak egyházzenei tárgyú művei: zenei gyűjtemények, kötetek és cikkek, amelyek jelentős szerepet töltek be a korabeli egyházzenei gyakorlatban.

Gárdonyi tudós alkatával összhangban állnak kispublicisztikai írásainak műfaj- és témaválasztásai: szembeütően megmutatkozott, hogy könyvismertetéseinek aránya messze felülmúlja az egyéb, kisebb írásműfajokban való közleményeinek számát. Jegyzékünk több mint 15 recenzióról tájékoztat, zenekritikáinak száma pedig ennek a felét sem éri el.⁹ Gárdonyi volt szinte az egyetlen zenetörténész a kortársai között, aki csak részlegesen, vagy egyáltalán nem tartozott a háború utáni napi zenei eseményekkel foglalkozó zenei folyóiratok szerzői gárdájához.¹⁰ Az időszak legnépszerűbb zenei folyóiratában, a *Muzsikában* évtizedeken át igen ritka alka-

9 Zenekritikusi működésének legfőbb és szinte egyedüli fóruma a *Pester Lloyd* című napilap volt, amelynek keretében, az 1942-es év első hónapjaiban hat zenekritikát publikált. A laphoz fűződő tevékenysége nyilvánvalóan Bartha Dénes ösztönzésére jött létre, aki annak idején az újság állandó zenekritikusa volt.

10 Némi kivételt néhány, az *Új Zenei Szemlében* közzétett pedagógiai írása képvisel.

lommal jelentek meg írásai, ezek között nevezetes volt az 1961-es Liszt-konferencián elhangzott előadása.¹¹ A szöveg tudományos jellege is arra a feltételezésre enged következtetni, hogy a nevezett fórumon való közzétételre szakmai javaslat, illetve döntés ösztönözhetette. Ami a további korabeli zenei sajtóorgánumokhoz fűződő kapcsolatát illeti, az is megállapítható, hogy némely tudományos folyóirat és kötet-sorozat komoly ösztönzést gyakorolt publikációs tevékenységére. Ilyen kibontakozást jelentett számára a Bartha Dénes szerkesztette *Magyar Zenei Szemle* 1941-től 1943-ig, majd az *Énekszó* a háborút követő pedagógiai cikkek publikálásában, illetve a *Zenetudományi Tanulmányok* sorozata 1953-tól 1960-ig. Az 1960-as években alapított, illetve kibontakozásnak indult folyóiratok, mint a *Studia Musicologica* és a már működő *Magyar Zene* hasonló, alkotásra ösztönző szerepet tölthettek be munkásságában: tanulmányaival és recenzióival szinte folyamatosan jelen volt e fórumok kiadványaiban. Említést érdemelnek az egyházzenei írásait közreadó lapok és folyóiratok is: a kezdő években a *Protestáns Szemle* adott lehetőséget különféle tárgyú kispublicisztikáinak megjelentetésére, a későbbiekben a *Theológiai Szemle* közölte jelentős könyvismertetéseit, szaccikkeit.

Ismert szaktudósként nem háríthatta el a kutatásainak középpontjában álló mesterekről, Lisztről és Bachról szóló szócikkek megírásának ráháruló feladatát a magyar és a jelentős külföldi lexikonok felkérésére.

A továbbiakban a bibliográfia közreadásának két tanulságára szeretném felhívni a figyelmet: elsőként arra a körülményre, hogy jegyzékünk csak Gárdonyi Zoltán magyar kultúrtörténeti összefüggésben készült műveit tartalmazza, s az esetleg német földön folytatódó, 1972-től 1986-ig tartó, közel másfél évtizedes időszakban alkotott írásműveit – amelyek a magyar kezdeményezésektől illetve a külföldi lexikonoktól független ösztönzésre születhettek – a források ismeretének hiányában a jelen jegyzék nem tartalmazza. Az esetleges további kiegészítésre a jövőben kerülhet sor.

Az 1972 utáni magyar zenetudományi kiadványokban megjelent Gárdonyi-publikációk és közreadások számának és jelentőségének ismerete arra a bátor feltételezésre vezetett, hogy a németországi közlemények csak kiegészítésként módosíthatják a tudományos tevékenység összképét. A publikációs jegyzék éppen arra a meglepő tapasztalatra mutatott rá, hogy az 1972-es németországi áttelepülés lényegében nem jelentett cezúrát a korábbi, magyar fórumokon publikált művek folytonosságában. Gárdonyi szilárd alapokon álló tudós személyisége az életmű tematikus egységében és szemléletének töretlen továbbélésében is érvényesült. Liszt-tanulmányai még a '70-es és '80-as évek első felében is a magyar publikációs fórumokat gazdagították: 1978-ban a magyar szerzők által írt Liszt-tanulmánykötethez két mun-

11 A „Nemzeti témák Liszt zenéjében” című előadás említődik. *Muzsika*. IV/11 (1961) 1–5.

Gárdonyi Zoltán a Zeneakadémia zenetudományi tanszaka hallgatóinak körében
(balról: Tímár Ágnes, Homolya István és Berlász Melinda) – 1964

kájával járult hozzá,¹² 1983-ban és 1984-ben egy-egy új Liszt-tanulmányát közölte a *Studia Musicologica* és a *Magyar Zene* hasábjain, sőt az utóbbit angol nyelven is közzétette a *The New Hungarian Quarterly*-ben. Magától értődően az 1984-ben megjelent Brockhaus–Riemann-féle *Zenei lexikon* magyar változata Liszt-szócikkének is szerzőtársa maradt. A leglényegesebb tudományos kapcsolatot azonban, mint említettük, az Editio Musica Liszt-összkiadásához fűződő 15 éves tevékenysége képviselte. Az 1970-ben megkezdett és 1985-ig tartó 18 kötet sorozatszerkesztői feladatához természetesen a kiadványsorozat általános bevezető szövege szintén hozzátartozott, ahogyan az *Etűdök* és a *Rapszódia*k terjedelmes sorozatának két-két kötetben megjelent közreadása is.

Rangos nemzetközi lexikonok számára írt német és francia Liszt-szócikkek felkérésére természetesen munkásságának ismeretében került sor, a *Die Musik in Geschichte und Gegenwart* megbízásából írt, „Ungarn. Das 19. Jahrhundert” című összefoglalása már csak a szerző halála után vált publikussá.¹³

12 A Hamburger Klára közreadásában publikált tanulmánykötetben a szerző két tanulmánya is megjelent, lásd a Bibliográfiát.

13 Lásd a Bibliográfia tanulmány-részének utolsó adatát.

A Gárdonyi-bibliográfia a 20. századi magyar zenetudományi irodalom egyik legegységesebb szemléletű életművéről tájékoztat, amiként arról is képet nyújt, hogy a 20. századi diktatúrákat és következményeiket elszenvedő zenetörténész független szellemű, saját tudományos meggyőződését követő életművet hagyott örökül az utókorra. Munkánk az életmű értékelésének első tudományos feltételét teljesítette: összefüggéseinek bemutatására irányuló megállapításaink a további kutatások kezdeményezéséül szolgáltak. Meggyőződésünk, hogy Gárdonyi Zoltán tudományos életművének bibliográfiájával a magyar Liszt-kutatás 20. századi vezéralakjának irodalmi tevékenységéhez, valamint a korszak és a személyes életmű kapcsolatának tudománytörténeti értékeléséhez újabb támpontot nyújtottunk.

GÁRDONYI ZOLTÁN ZENETUDOMÁNYI MUNKÁSSÁGA
A ZENETÖRTÉNET, A ZENEELMÉLET ÉS A ZENEPEDAGÓGIA
KÖRÉBEN

BIBLIOGRÁFIA

I. ÖNÁLLÓ KIADVÁNYOK, KÖNYVEK,
KÖZREADÁSÁBAN MEGJELENT KÖTETEK, TANKÖNYVEK

- Die ungarische Stileigentümlichkeiten in der musikalischen Werken Franz Liszt = Ungarische Institut – Ungarische Bibliothek, Erste Reihe 16.* (Berlin–Leipzig: Walter Gruyter, 1931) 84 p. + kotta
- Liszt Ferenc magyar stílusa. (Le style hongrois de François Liszt)* In: *Musicologica hungarica* III. /A Magyar Nemzeti Múzeum kiadványai 3./ (Budapest: Országos Széchényi Könyvtár, 1936) magyar és francia nyelven, 125 p.
- A zenei formák világa. Gyakorlati elemzés* (Budapest: Magyar Kórus, 1949) 111 p.
- Gárdonyi Zoltán–Vajda Cecília: *Zenei ismeretek a tanítóképzők 1. osztálya számára* (Budapest: Tankönyvkiadó, 1952; 2/1953; 3/1954; 4/1955; 5/1956) 171 p.
- Gárdonyi Zoltán–Bujdosó Ilona–Vajda Cecília: *Zenei ismeretek a tanítóképzők 2. osztálya számára* (Budapest: Tankönyvkiadó, 1952; 2/1953; 3/1954; 4/1955; 4/1955; 5. jav./1957) 1–4. kiad. 171 p.; 5. kiad. 181 p.
- Gárdonyi Zoltán–Vajda Cecília: *Zenei ismeretek a tanítóképzők 4. osztálya számára* (Budapest: Tankönyvkiadó, 1953; 2/1954; 3/1955; 4/1956)
- Gárdonyi Zoltán–Kapi Králik Jenő: *Énekeskönyv és szakmódszertan a tanítóképző intézetek számára* (Budapest: Tankönyvkiadó, 1959; 2/1960) 192 p.
- Elemző formatan. A bécsi klasszikusok formavilága* (Budapest: Zeneműkiadó, 1949, 2/1963, 3/1979, 4/1990) 98 p.

- Hrsg.: Zoltán Gárdonyi–Bence Szabolcsi: *Liszt–Bartók. Bericht über zweite Internationale Musikwissenschaftliche Konferenz Budapest 1961* = Reprint from *Studia Musicologica* vol. V (Budapest: Akadémiai kiadó, 1963) 596 p.
- J. S. Bach ellenpont-művészetének alapjai (Budapest: Zeneműkiadó, 1967) 106 p. + kotta
- J. S. Bach kánon- és fúgaszerkesztő művészete (Budapest: Zeneműkiadó, 1972) 144 p. + kotta

II. TANULMÁNYOK, CIKKEK, RECENZÍÓK

- Bartók Béla. = *Protestáns Szemle* (1929) 369–370.
- Bóhm József zenei vállalkozásai. = *Muzsika* II/4–5 (1930) 196–201.
- Liszts 20 Ungarische Rhapsodie. = *Ungarische Jahrbücher* 10/3. (Juli 1930) (Berlin–Leipzig: Walter Gruyter, 1931) 293–296.
- Liszt kiadatlan magyar zongorakompozíciói. = *A Zene* XIII/8 (1932. jan. 15.), 132–138.
- Kodály Zoltán. = *Protestáns Szemle* (1933) 129–131.
- Liszt Ferenc első magyar zenedarabjai: részlet egy készülő Liszt-tanulmányból. = (Sopron: a szerző kiadása, 1935) 8 p. + kotta
- REC.: Szabolcsi Bence: Bevezetés a zenetörténetbe. = *Protestáns Szemle* (1937) 83–84.
- A kántorképzés problémái. = *Protestáns Szemle* (1937) 322–326.
- REC.: Nagy József: A középiskolai énektanítás főbb problémái. = *Protestáns Szemle* (1937) 499–500.
- REC.: Kerényi György: Az énekkari műveltség kezdetei. = *Protestáns Szemle* (1938) 36.
- REC.: Molnár Antal: Kodály Zoltán. = *Protestáns Szemle* (1938) 143.
- REC.: Csekey István: Liszt Ferenc származása és hazafisága. = *Protestáns Szemle* (1938) 276.
- Egy esztendő soproni muzsikája = *Soproni Szemle* (1939/4) 74–75.
- Megemlékezés Altdörfer Viktorról 1860–1940 = *Soproni Szemle* (1940/2–3) 53–56.
- Ifjúsági társas zenénk kérdései. = *Magyar Zenei Szemle* I/4 (1941) 73–79.
- KRITIKA: Wolfgang Brugger spielt im Rahmen des deutsch-ungarischen Künstlerausstausches. = *Pester Lloyd* (1942. jan. 22.) 7.
- KRITIKA: Violinabend Alexander Zöldy. = *Pester Lloyd* (1942. febr. 7.) 4.
- KRITIKA: Hauskonzert in Deutschen Wissenschaftlichen Institut. = *Pester Lloyd* (1942. febr. 15.) 13.
- KRITIKA: Deutsche und italienische Instrumentalmusik des Barocks. = *Pester Lloyd* (1942. febr. 24.) 6.
- KRITIKA: Klavierabend Kornelie Kovács. = *Pester Lloyd* (1942. márc. 8.) 13.
- KRITIKA: Beethoven-Orchestermatinee. = *Pester Lloyd* (1942. márc. 10.) 7.
- Mozart zongoratriói. = *Magyar Zenei Szemle* II/3 (1942) 73–78.
- Vezérfonal az iskolai zenekarok munkájához. = *Magyar Zenei Szemle* II/6 (1942) 165–170.
- Kodály, a pedagógus. = *Magyar Zenei Szemle* II/12 (1942) 327–334.; 2/In: *Kodály-méreg* 1982 Breuer János vál. és szerk. (Budapest: Gondolat, 1982) 216–226., 3/ In: *Muzsika* 2006/12, 12–17. Berlász Melinda közr.

- REC.: Hans Joachim Therstappen: Joseph Haydns sinfonisches Vermächtnis. = *Magyar Zenei Szemle* III/10 (1943) 228–231.
- REC.: Erwin Völsing: Georg Friedrich Händels englische Kirchenmusik. = *Magyar Zenei Szemle* III/12 (1943) 300–302.
- Ifjúsági zenekarok. = *A Pécsi Városi Zeneiskola Évkönyve az 1942/43-as tanévről*. Takács Jenő ig. közr. (Pécs, 1943) 8–9.
- Néhány szó a kánonról. = *Énekszó* XII/69 (1944. dec.) 12–13.
- A szünidei énektanárképesítő tanfolyam. = *Énekszó* XIV/73 (1946. szept.) 8.
- Énektanárképzésünkről. = *Énekszó* XIV/74 (1946. nov.) 6–8.
- Beszámoló a képeztésszerző tanfolyamról. = *Énekszó* XV/79 (1947) 13–14.
- Furulyázzunk! = *Énekszó* XV/80–81 (1947) 26.
- Forma a zenében = *Éneklő Ifjúság* (1948. július)
- Új művek. (Műismertetés) = *Énekszó* XVI/82 (1948) – hátsó-belső borítón
- Új énekkari művek. (Műismertetés) = *Énekszó* XVI/87 (1948) 18.
- Szólam és dallam Bach zenéjében. Előtanulmány a hangszeres polifóniához. = *Énekszó* XVIII/94 (1950. febr.) 129–134.
- Magyar szövegű karénekek a XVII. századból. = *Új Zenei Szemle* 2/1 (1951. jan.) 15–16.
- Vita az intonáció, népzene és nemzeti hagyomány kérdéseiről. Hozzászólás Szabolcsi Bence előadásához. = *Új Zenei Szemle* 2/12 (1951. dec.) 9.
- Népzeneünk és a zenei forma elemei. In: *Zenetudományi Tanulmányok I. Emlékkönyv Kodály Zoltán 70. születésnapjára*. Szabolcsi Bence, Bartha Dénes szerk. (Budapest: Akadémiai kiadó, 1953) 405–412.
- Distancia-elvű jelenségek Liszt zenéjében. In: *Zenetudományi Tanulmányok III. Liszt Ferenc és Bartók Béla emlékére*. Szabolcsi Bence, Bartha Dénes szerk. (Budapest: Akadémiai kiadó, 1955) 91–100.
- Néhány formatani kérdésről. Hozzászólás Weiner Leó új könyvéhez. = *Új Zenei Szemle* 6/7–8 (1955. júl.-aug.) 60–63. A Zeneművészeti Főiskola zeneelmélet tanszakának értekezletére. Az 1955. június 1-én elhangzott referátum szövege.
- Néhány formatani kérdésről. Második közlemény. = *Új Zenei Szemle* 6/10 (1955. okt.) 17–20.
- Néhány formatani kérdésről. Harmadik, befejező közlemény. = *Új Zenei Szemle* 6/1 (1955. nov.) 15–17.
- REC.: Szabolcsi Bence: Népzene és történelem. (Budapest: Akadémiai kiadó, 1954) – *Az MTA Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei* IX/12 (Budapest: Akadémiai kiadó, 1956) 212–217.
- BEV.: Refomátus korálkönyv /orgonára/. Az Énekeskönyv 1948. évi próbakiadásához. (Budapest: Református Egyetemes Konvent Sajtóosztálya, 1959)
- Az új Református Korálkönyv elvi alapjai. = *Theológiai Szemle* Új folyam/II (1959) 431–433.
- Haydn alkotásai és az NDK iskolai zeneoktatása. = *Énektanítás* (1959/4) 16–17.
- REC.: Csomasz Tóth Kálmán: A XVI. század magyar dallamai. = *Theológiai Szemle* Új folyam/II (1959) 247–249.

- Haydn oratórium-formálása. = In: *Zenatudományi Tanulmányok VIII. Haydn emlékére.*
Szabolcsi Bence, Bartha Dénes szerk. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1960) 95–106.
- REC.: Néhány újabb Liszt-tanulmányról. = *Magyar Zene* I/3 (1960) 238–242.
- Kárpáti Sándor zenei hagyatéka. = *Soproni Szemle* (1960/3) 253–255.
- Nemzeti témák Liszt zenéjében. (Elhangzott a II. Magyar Zenatudományi Konferencián.) =
Muzsika IV/11 (1961) 1–5.
- Zur Fugentechnik Joh. Seb. Bachs. = *Studia Musicologica (Zoltano Kodály octogenario)*
III/1–4 (1962) 117–126.
- REC.: Bárdos Lajos: Modális harmóniak. (Budapest: Zeneműkiadó, 1961.) = *Magyar Zene*
III/2 (1962) 182–184.
- Die Musik von 1830 bis 1914 in Ungarn. = *Bericht über den Internationalen Musikwissen-*
schaftlichen Kongress, Kassel 1962 (Kassel: Bärenreiter, 1963) 91–98.
- Nationale Thematik in der Musik Franz Liszts bis zum Jahre 1848. = *Studia Musicologica*
V/1–4 (1963) 77–87.
- Schlusswort der Liszt-Sektion. = *Studia Musicologica* V (1963) 333–336.
- REC.: = Zenatudományi tanulmányok Bartók emlékére. (Budapest: Akadémiai kiadó, 1962) =
Magyar Zene IV/2 (1963) 199–203.
- Négy szemeszter Hindemith iskolájában. = *Magyar Zene* V/2 (1964) 151–157.
- A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola. = In: *Zenei nevelés Magyarországon.* Sándor
Frigyes szerk. (Budapest: Corvina, 1966) – Német, angol, spanyol, japán, olasz és más
nyelveken, több kiadásban.
- REC.: Egy jelentős Liszt-monográfiáról. – J. I. Milstein: *Liszt.* (Budapest: Zeneműkiadó,
1965) = *Magyar Zene* VI/3 (1965) 258–265.
- Johann Sebastian Bach. Szócikk a Zenei lexikon számára. Bartha Dénes, Tóth Margit szerk.
Zenei lexikon I (Budapest: Zeneműkiadó, 1965) 119–130.
- Liszt Ferenc. Szócikk a Zenei lexikon számára a „Liszt Ferenc élete és művészete“ fejezet rész
szerzőjeként. Bartha Dénes, Tóth Margit szerk. *Zenei Lexikon II* (Budapest: Zenemű-
kiadó, 1965) 460–474.
- Bartók és magyar elődei. A Dunakanyar Művészeti Nyári Egyetem keretében 1965. július
27-én Esztergomban tartott előadás szövege. = *Muzsika* VIII/9 (1965) 10–14.
- REC.: Kodály Zoltán írásai tükrében. – Kodály Zoltán: *Visszatekintés.* Bónis Ferenc közr.
(Budapest: Zeneműkiadó, 1965) = *Magyar Zene* VII/3 (1966) 279–282.
- Siegfried Borris budapesti előadásorozata. = *Magyar Zene* VIII/4 (1967) 384–389.
- REC.: Kerényi György: Szentirmay Elemér és a magyar népzene. (Budapest: Akadémiai kiadó,
1966) = *Studia Musicologica* IX/3–4 (1967) 447–449.
- REC.: Csomasz Tóth Kálmán: A humanista metrikus dallamok Magyarországon. =
Theológiai Szemle Új folyam/X (1967) 375–376.
- A zenei formaérzék kifejlesztésének módszertani kérdései. = In: *Az I. Országos Nevelési Kon-*
ferencia előadásai. Czigliényi László szerk. (Győr: 1968) 48–62.; *2/Pedagógiai jegyzet és*
szöveggyűjtemény. Heszke Béla szerk. (Budapest: Tankönyvkiadó, 1978) 225–229.

- Szabolcsi Bence köszöntéséhez = *Muzsika* XII/8 (1969) 4–5.
- Neue Tonleiter und Sequenztypen in Liszts Frühwerken. (Zur Frage der „Lisztschen Sequenzen“). = *Studia Musicologica* XI (1969) 169–199.
- Liszt, Franz. = Dictionnaire de la musique. Les Hommes et leurs oeuvres. Publ. sous la direction de Marc Honegger, L.–Z. (Paris: Bordas, 1970; 2/1986) 650–653.
- Liszt Ferenc második Beethoven-kantátájához. = *Magyar Könyvszemle* (1971/1) 46–50.
- Palestrina szakrális zenéje Kodály tanításában. = *Vigilia* XXXVII/7 (1972) 457–460.
- Szegedi Kis István, az énekszerző. = *Theológiai Szemle. Új folyam/XV* (1972) 98–102.
- Hauptprobleme der Neuen Liszt-Ausgabe. = In: *Kongress-Bericht, Eisenstadt*. Wolfgang Suppan hrsg. (Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1977) 73–79.
- Paralipomena zu den Ungarischen Rhapsodien Franz Liszts. = In: *Franz Liszt. Beiträge von ungarischen Autoren*. Klára Hamburger hrsg. (Budapest: Corvina, 1978) 197–225.
- Neue Ordnungsprinzipien der Tonhöhen in Liszts Frühwerken. = In: *Franz Liszt. Beiträge von ungarischen Autoren*. Klára Hamburger hrsg. (Budapest: Corvina, 1978) 226–273.
- Önvallomás. (Máté János közr.) = *Reformátusok lapja* XXV. évf./40 (1981) 4.
- Zoltán Kodály über Liszts Hungarismen. = *Studia Musicologica* XXV/1–4 (1983) 131–134.
- Liszt Ferenc. Szócikk a Brockhaus–Riemann: Zenei lexikon magyar kiadása számára a „Liszt Ferenc élete és művészete“ fejezet rész szerzőjeként. Boronkay Antal szerk. (Budapest: Zeneműkiadó, 1984) 427–434.
- Liszt Ferenc orgonamuzsikája. = *Magyar Zene* XXV/4 (1984) 335–345.
- The Organ Music of Liszt. = *The New Hungarian Quarterly* Vol. XXVI. no. 100. (1985) 243–252.
- Zu einigen Kanons von J. S. Bach. = *Studia Musicologica* XXVIII/1–4 (1986) 321–324.
- Szeljegyzetek a magyar református énekeskönyvhöz = *Református Egyház* 44. évf. (1992/9) 200–203; 2/ In: „... eleitől fogva...” *Tanulmányok, dolgozatok, hozzászólások a genfi zoltárok énekléséről* (Budapest: Református Egyházzenei Munkaközössége, 1993) 7–12.
- Zoltán Gárdonyi–Katalin Szerző: Ungarn. Das 19. Jahrhundert. = *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*. Sachteil 9. Sy–Z. Ludwig Finscher hrsg. (Kassel: Bärenreiter–Metzler, 1998) 1142–1143.

III. SZERKESZTÉSÉBEN, KÖZREADÁSÁBAN MEGJELENT ÉNEKGYŰJTEMÉNYEK, ZENEMŰVEK (VÁLOGATÁS)

- Gárdonyi Zoltán–Szelényi István szerk. *Liszt Ferenc: Válogatott zongoraművek*. (Budapest: Editio Musica, 1958)
- Haydn, Joseph: *Sei divertimenti per violino, viola e violoncello. I–II*. (Budapest: Editio Musica, 1959)
- Református korálkönyv /orgonára/. Az Énekeskönyv 1948. évi próbakiadásához. (Budapest: Református Egyetemes Konvent Sajtóosztálya, 1959) 237 p.

- Gárdonyi Zoltán–Csomasz Tóth Kálmán–Gárdonyi Zoltánné–Sepsy Károly–Fekete Csaba–Máté János–Máté Jánosné–Kalocsay Ferenc: *Egyházzenei vezérfonal. Tanfolyami jegyzet a magyarországi református lelkész- és kántorképzés számára* (Budapest: A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1969) I. kötet (Elméleti rész) 140 p.; II. kötet (Kórusgyűjtemény) 173 p.
- Franz Liszt: *Grand Duo concertant és Epithalam, hegedűre és zongorára.* (Kassel: Bärenreiter, 1971)
- Neue Liszt Ausgabe Serie I (Werke für Klavier zu zwei Händen) 1–18. köteteknek sorozatszerkesztője, az előszók (General Preface) szerzője, Szelényi Istvánnal. (Budapest: Editio Musica / Kassel: Bärenreiter Verlag, 1970–1985)
- Franz Liszt: Etüden. = Neue Ausgabe sämtlicher Werke. Serie I / Band 1–2. Herausg. und Zur Ausgabe: Zoltán Gárdonyi, István Szelényi (Budapest: Editio Musica, 1970–1971)
- Franz Liszt: Ungarische Rhapsodien. = Neue Ausgabe sämtlicher Werke. Serie I / Band 3–4. Herausg. und Zur Ausgabe: Zoltán Gárdonyi, István Szelényi (Budapest: Editio Musica, 1972–1973)

IV. RÁDIÓELŐADÁSOK A MAGYAR RÁDIÓBAN (1954–1966)

- Ismerkedés a zeneirodalommal (1954) – Előadássorozat további hét előadó részvételével.
Századunk zeneművészete: Hindemith. (1957) – D-3170/4/1
Az idős Liszt és a fiatal Bartók. (1958. június 18.) – Jelzet nélkül
Liszt helye a 19. század zenetörténetében. (1961. június 19.) – D-3937/10
Liszt és a nemzeti zenék. (1961. szeptember 18. – ismétlés: 1962. március 27.) – D-3937/10
A hét zeneszerzője: Liszt Ferenc. (1964. október 19.) – D-3937/11
A hét zeneszerzője: Hindemith. (1965. január 11.) – D-3937/12
A hét zeneszerzője: Bach. (1965. július 26.) – D-3937/13
A hét zeneszerzője: Liszt Ferenc. (1966. május 23.) – D-3937/14
Liszt Ferenc művészi pályája. 8 +1 előadás (1966. október 20-tól kezdődő sorozat) – D-3937/1–8
I. Tanuló- és vándorévek. – D-3937/1
II. Liszt Itáliában. – D-3937/2
III. Liszt és a nemzeti szabadsághozgalmak. – D-3937/3
IV. Átdolgozások és átiratok. – D-3937/4
V. Nagy zongoraművek. – D-3937/5
VI. A szimfónia új útjain. – D-3937/6
VII. A nagy kórusművek. (D-3937/7)
VIII. Az idős Liszt zenéje. (D-3937/8)
IX. Liszt Ferenc helye a 19. század zenetörténetében. – D-3937/9